

FASILƏSİZ TƏHSİL PROSESİNDƏ KİTABXANALARIN ROLU

Aygün Əliyeva

Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müəllimi

Xülasə: *Müasir dövrdə cəmiyyətin, iqtisadiyyatın, ayrı-ayrı şəxslərin inkişafı prosesində fasiləsiz təhsilin əhəmiyyətinin artması bu istiqamətdə elmi tədqiqatların çoxalmasına səbəb olmuşdur. Məqalədə fasiləsiz təhsil prosesində kitabxanaların rolu işıqlandırılır, əlavə peşə təhsili, ömürböyü təhsil və pandemiya şəraitində distant təhsil haqqında məlumat verilir.*

Açar sözlər: *kitabxana-informasiya mühiti, fasiləsiz təhsil, əlavə təhsil, təhsilin formaları, distant təhsil*

Giriş. Müasir cəmiyyətdə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı ilə əlaqədar biliklərin əsasını təşkil edən məlumatlar sürətlə təkmilləşir və yeniləri ilə əvəz olunur. Belə bir şəraitdə bir dəfə ali təhsil almaqla ömürböyü bacarıqlı mütəxəssis kimi çalışmaq mümkündür deyil. Ona görə də hər bir mütəxəssis daim öz biliklərini artırmağı, yenilikləri çevik şəkildə mənimsəməyi, informasiya tələbatını ödəməyi, özünü təkmilləşdirməyi bacarmalıdır. Görkəmli amerikalı futuroloqu Elvin Tofflerin qeyd etdiyi kimi: **“XXI əsrdə oxumağı və yazmağı bacarmayanlar deyil, öyrənməyi və fəaliyyət istiqamətini dəyişdirməyi bacarmayanlar savadsızlığa düçar olacaqlar”**. Müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq kadrların bilik, bacarıq, ixtisaslarının təkmilləşdirilməsi və dəyişməsi üçün hazırda fasiləsiz təhsil prosesinə ciddi ehtiyac yaranmışdır.

Fasiləsiz təhsildən bəhs edərkən qeyd etmək lazımdır ki, onun ümumi qəbul edilməsi, vahid tərif yoxdur. Bu termin təhsilin sosial effektivliyini artırmaq üçün mövcud təhsil səviyyəsinin müsbət istiqamətdə dəyişməsinə, insanın bütün ömür boyu bir şəxsiyyət kimi formalaşması üçün fasiləsiz təhsil alınmasını nəzərdə tutur. Fasiləsiz təhsil qədim köklərə malikdir və tarixən kiçik dəyişikliklərə uğrayaraq bütün bəşər tarixi boyunca insanları müşayət etmişdir. Fasiləsiz təhsil ideyası XX əsrin məhsulu olmasına baxmayaraq, onun mənbəyini qədim dövrün görkəmli filosof, şair, elm adamlarından: Konfutsi, Aristotel, Sokrat, Solon, Platon, Nizami, N.Tusi, Bəhmənyarın fikirlərində tapmaq olar.

Mədəni insan cəmiyyətinin həyata keçirdiyi müxtəlif təhsil sistemlərinin yaranması, inkişafı tarixinə diqqət yetirdikdə müəyyən olunur ki, ilk dəfə fasiləsiz təhsilin həyatı əhəmiyyətini Məhəmməd peyğəmbər (s) müəyyənləşdirmiş və aşağıdakı kəlamda çox dərin və məzmunlu şəkildə ifadə etmişdir: **“Təhsil üçün Çinə qədər gedin. Beşikdən qəbrə qədər elm öyrənin”**. Məhz bu fikir fasiləsiz təhsilin əsas nüvəsini təşkil edir.

Fasiləsiz təhsil heç də fasiləsiz təlim demək deyil. Fasiləsiz təhsil dedikdə:

- şəxsiyyətin inkişafının fasiləsizliyi;
- təhsil prosesinin və təhsil proqramlarının fasiləsizliyi;
- təhsil xidmətlərini, təhsilin təşkilinin fasiləsizliyi nəzərdə tutulur.

Şəxsiyyətin inkişafının fasiləsizliyi dedikdə hər bir insanın müxtəlif təhsil müəssisələri və özlütəhsil yolu ilə fasiləsiz olaraq təhsil alması nəzərdə tutulur. Bu halda insanın təhsil məkanında inkişafı üç məqsədlə həyata keçirilir:

- formal olaraq insan öz təhsil səviyyəsini, təhsil dərəcəsini dəyişmədən sadəcə olaraq öz peşəkarlığını, peşə ustalığını artırır;
- ixtisasını dəyişmədən insan öz təhsil dərəcəsini artırır;
- cəmiyyətin sosial-iqtisadi tələbatına və öz şəxsi imkan və tələbatlarına uyğun olaraq insan öz peşə fəaliyyətinin istiqamətini dəyişmək üçün təhsil alır – yenidən hazırlanır.

Təhsil prosesinin və təhsil proqramlarının fasiləsizliyi dedikdə öz inkişafının istənilən mərhələsində təhsil səviyyəsinin və ya peşə ustalığının yüksəldilməsi məqsədilə insanın təhsil prosesinə qoşulması imkanı və bunun üçün təhsil proqramlarında varisliyin təmin edilməsi nəzərdə tutulur.

Təhsil xidmətlərinin, təhsilin təşkilinin fasiləsizliyi dedikdə isə, bütövlükdə cəmiyyətin, hər bir regionun, hər bir insanın təhsillə bağlı müxtəlif ehtiyaclarının və tələbatlarının ödənilməsinə imkan verən təhsil proqramlarının qarşılıqlı əlaqəsini və varisliyini təmin edən, fasiləsiz olaraq fəaliyyət göstərən təhsil xidmətləri məkanının, təhsil müəssisələri şəbəkəsinin və onlar arasında qarşılıqlı əlaqələrin yaradılması nəzərdə tutulur.

Beynəlxalq Təhsil Standart Təsnifatına (ISCED 2011) görə fasiləsiz təhsilin əsas 3 forması müəyyənləşdirilmişdir (formal, qeyri-formal və informal) (8.s.12). Qeyd etmək lazımdır ki, “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda da təhsil fəaliyyətinin yuxarıda qeyd olunan üç forması təsbit olunmuşdur:

- ümumi qəbul olunmuş diplomun və ya attestatın verilməsi ilə başa çatan **formal** təhsil;
- adətən sənədin verilməsi ilə müşayiət olunmayan, təhsil müəssisələrində və ya ictimai təşkilatlarda, klub və dərnlərdə, eləcə də repetitor, yaxud məşqçilərin apardığı fərdi dərslər nəticəsində əldə olunan **qeyri-formal** təhsil;
- **informal** təhsil, gündəlik həyatımızı müşayiət edən və mütləq məqsədyönlü xarakter daşımayan bizim fərdi dərk etmə fəaliyyətimiz.

Fasiləsiz təhsil sisteminin strukturunu konsentrik dairələr şəklində təsəvvür etsək, təbii ki, formal təhsil məhz mərkəzdə yer almalıdır. Ondan dərhal sonra gələn dairə qeyri-formal təhsili simvollaşdıracaq. Mərkəzdən uzaqlaşdıqca, periferiyaya yaxınlaşdıqca rəsmiləşmə, sistemlilik və təşkilatlanma dərəcəsi aşağı olur.

Hazırda dünyanın bir çox ölkələri öz fasiləsiz təhsil modelini yaradır və həyata keçirir. Fasiləsiz təhsil sisteminin ümumi qəbul edilmiş modelində aşağıdakı komponentlər fərqləndirilir:

- ümumi təhsil;
- peşə təhsili və təlimi;

- ali təhsil;
- əlavə peşə təhsili və yaşlıların təhsili;
- şəxsi təhsil.

Fasiləsiz təhsil prosesinin mövcud tərkib hissələrinin reallaşdırılması hər bir komponentə müvafiq olaraq həyata keçirilir. Belə ki, ümumi təhsil-məktəblərdə, ilkin və orta peşə təhsili-kollec, texnikumlarda, ali təhsil müəssisələrində – ali təhsil, əlavə təhsil və yaşlıların təhsili – ali məktəblərdə, ixtisasartırma kursları, yenedən hazırlama kursları, distant təhsil vasitəsilə, şəxsi təhsil isə – ailədə, kollektivdə, internet vasitəsilə, özlütəhsil və mütaliə prosesilə həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikasında fasiləsiz təhsilin həm konseptual planda, həm də bir hadisə kimi müstəqillik əldə edildikdən sonrakı dövrə təsadüf edir.

Müstəqillik illərində qəbul edilmiş “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda qeyd edildiyi kimi: “*Təhsil dünyəvi və fasiləsiz xarakter daşımaqla, vətəndaşın, cəmiyyətin və dövlətin maraqlarını əks etdirən strateji əhəmiyyətli prioritet fəaliyyət sahəsidir*”. Qanunun “Əlavə təhsil” adlanan 24-cü maddəsində fasiləsiz təhsil problemlərinə geniş yer verilmişdir (1).

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 25 iyun 2007-ci il tarixində qəbul etdiyi “Azərbaycan Respublikasında fasiləsiz pedaqoji təhsil və müəllim hazırlığının Konsepsiya və Strategiyası”nda fasiləsiz təhsilin mahiyyəti, prinsipləri, müasir vəziyyəti, inkişafı, beynəlxalq inkişaf tendensiyaları və bu istiqamətdə mövcud problemlər və onun aradan qaldırılması yolları geniş şərh edilmişdir. Eyni zamanda təhsil sahəsində yeniliklərin tətbiqi, çoxsaylı təhsil müəssisələrinin müasirləşdirilməsi, təkmilləşdirilməsi, daha yeni təhsil müəssisələrinin yaradılması (gimnaziya, kollec, təhsil kompleksləri və s.), təhsilin yeni formalarının tətbiqi əsas istiqamət kimi müəyyənləşmişdir (2).

Fasiləsiz təhsil sisteminin formalaşmasında bəşər cəmiyyətinin sənəd yaddaşı olan kitabxanalar aparıcı rol oynayır. Bu gün cəmiyyət həyatının bütün sahələrində olduğu kimi, özündə milli bəşəri bilikləri əks etdirən, çap əsərləri və digər məlumat daşıyıcılarını toplayıb mühafizə edən kitabxanalar əsaslı dəyişiklik dövrünü yaşayır. Müasir dövrdə informasiya tələbatlarının dünya görüşünün düzgün istiqamətləndirilməsi, təhsil komplekslərinin yüksəldilməsi, oxucuların mütaliə mədəniyyətinin formalaşması üçün kitabxanaların fəaliyyətinin fasiləsizliyi təmin olunmalıdır.

Fasiləsiz təhsil sisteminə kitabxanaların əsas xidməti müxtəlif yaş qruplarında olan geniş oxucu kontingentini, o cümlədən ayrı-ayrı peşə sahiblərini yüksək səviyyədə informasiya mənbələri ilə təmin etməkdir. Amerika kitabxanaşünasları fasiləsiz təhsil sistemini yaşlılar üçün kütləvi kitabxana xidmətinin əsası kimi qiymətləndirirlər. Kitabxanaların yardımı olmadan fasiləsiz təhsil sisteminin qurulması, onun inkişaf etdirilməsini təsəvvür etmək qeyri-mümkündür.

Kitabxanaların fəaliyyətinin təhlili göstərir ki, müasir informasiya cəmiyyətində kitabxanaların fasiləsiz təhsil prosesinə qoşulmasına təsir göstərən bir sıra ümumi amillər mövcuddur. Bunların sırasında informasiya, sosial-hüquqi (o cümlədən tədris), texnoloji və s. amilləri qeyd edə bilərik. İnformasiya

amili kitabxanaların informasiya ehtiyatları ilə təmin olunmasını özündə ehtiva edir və bununla da bilavasitə şəxsiyyətin fasiləsiz təhsilinə yardım göstərir. Sosial-hüquqi amillərə isə fasiləsiz təhsilin normativ-hüquqi bazası, informasiya və təhsil xidmətləri bazarının çoxçeşidli olması, fasiləsiz təhsilin metodiki və pedaqoji təminatı, pedaqoji və kitabxanaçı kadrların hazırlanması və təkmilləşdirilməsi aid edilir. Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması səviyyəsində texnoloji amillər mühüm rol oynayır.

Kitabxanalar fasiləsiz təhsil prosesinin bərabər hüquqlu iştirakçısı olmaqla, bir sıra vacib problemləri həll edir. Kitabxana təkcə biliklər bazası deyil, həm də əlavə, eləcə də məsafədən təhsil almaq imkanını verən mümkün olan kanallardan biridir. Müxtəlif tip və növ kitabxanaların informasiya-təhsil mühiti çoxvariantlılığı ilə fərqlənir. Bu da onların regional informasiya təhsil subyekti mühtiti kimi karakteristikası və tipologiyalaşdırılması problemini yaradır.

Kitabxananın informasiya-təhsil mühtiti konsepsiyasına istifadəçi və kitabxanaçıların informasiya mədəniyyətinin formalaşdırılması; istifadəçi və kitabxanaçı şəxsiyyətinin özünütəhsili və özünüinkişaf etdirməsi; kitabxana-informasiya mühitinin (qısaca kitabxana mühtiti) sahəvi-predmet, psixo-didaktik və sosial komponentləri arasındakı əlaqələrin və münasibətlərin inkişaf etdirilməsi aid edilir.

FT prosesinin təşkilində, formalaşmasında aparıcı həlqə olan kitabxanalar fasiləsiz olaraq istifadəçilərin informasiya ehtiyaclarını tam, dolğun, keyfiyyətli ödəmək məqsədilə ənənəvi xidmətlə paralel olaraq müasir xidmət üsullarından istifadəni qarşılarına məqsəd qoyurlar. Yeni texnologiyaların kitabxana işinə tətbiqi fasiləsiz təhsil prosesinin yeni mərhələdə inkişafına zəmin yaradır.

Son illər fasiləsiz təhsilin əhəmiyyəti daha da artmaqdadır. Buna səbəb isə dünyanı ağışuna alan yeni növ koronavirus (COVID-19) pandemiyasının kütləvi şəkildə yayılması ilə bağlıdır. Bu proses dünyanın əksər ölkələrini əhatə etdiyindən təhsildə fasiləsizliyi təmin etmək üçün distant yolla təhsil prosesinə keçmək zərurətini yaratmışdır. Ölkədə 2020-ci il mart ayının 3-dən əyani tədrisin dayandırılmasından sonra bütün təhsil müəssisələrində tədris distant formada davam edilməsinə qərar verilir.

Distant təhsil fasiləsiz təhsilin əsas tərkib hissələrindən biri olub, bu gün dünya ölkələrində ən geniş yayılmış təhsil formasıdır. Distant təhsil öyrəndənlə öyrənmənin coğrafi baxımdan fərqli yerlərdə yerləşdiyi məsafədən aldığı təhsildir.

Təhsil alanların uzaq məsafədə olması səbəbindən distant təhsilin elmi və tədris-metodiki bazasının əsas hissəsini virtual informasiya-təhsil mühtiti təşkil edir. Kompüter sistemlərinin, o cümlədən internetin bazasında virtual informasiya-təhsil mühtitinin, yeni elektron tədris-metodiki fondun, elektron kataloqların, elektron kitabxanaların, elektron məlumat bazalarının və s. yaradılması distant təhsilin əsasını təşkil edir.

Distant təhsil prosesinin gerçəkləşməsi məhz kitabxana-informasiya müəssisələrinin distant (məsafədən) xidmət fəaliyyəti ilə birbaşa əlaqəlidir. İstifadəçilərin informasiya təminatını müasir dövrün tələbləri səviyyəsində

qurmaq, zaman və məkan məhdudiyyətini aradan qaldırmaq üçün kitabxanalarda distant xidmət üsulu geniş tətbiq edilir. Eyni zamanda dünya ölkələrində virus təhlükəsinin geniş yayıldığına baxmayaraq, cəmiyyət üzvləri fasiləsiz olaraq mütləq etmək, yeniliklərlə tanış olmaq, elmi araşdırmalar aparmaq istiqamətində işlərini davam etdirirlər. Bu baxımdan informasiya müəssisələri və kitabxanalar milyonlarla oxucu, istifadəçi sorgusunu ödəmək üçün online xidmətə keçmişlər. Distant xidmət kitabxanaların veb saytı vasitəsilə reallaşır.

Aşağıdakı məsafədən xidmət formaları həyata keçirilir:

- sənədlərin ilkin sifariş və bron edilməsi;
- əldə olan ədəbiyyatın müddətinin uzadılması;
- sənədlərin elektron göndərişi;
- kitab, jurnal, qəzet, not, foto, rəqəmsal, normativ nəşrləri əks etdirən tammətənlil məlumat bazalarına giriş;
- soraq-bibliografiya xidmətləri: elektron kataloq, bibliografik, referativ resurslardan istifadə;
- distant sosial-mədəni, mədəni-maarif xidməti.

Distant kitabxana xidməti məsafədən həyata keçirilən, istifadəçinin kitabxanaya gəlişini tələb etməyən və informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının istifadəsi ilə reallaşan xidmət növüdür. Bu xidmət yeni texnologiyanın tətbiqi ilə müxtəlif informasiya resurslarından günün istənilən vaxtında istifadəni təmin edir.

Qeydiyyatdan keçmiş kitabxananın daimi istifadəçiləri ilə yanaşı digər şəxslər də distant xidmətdən yararlanma bilirlər. İstifadəçini resurslarından yararlanacağı kitabxananın fiziki parametrləri, daxili arxitekturası, yerləşdiyi ərazi deyil, informasiyanın təmliyi, çatdırılma sürəti, xidmətin keyfiyyəti, elektron poçt və digər elektron vasitələrlə kitabxanaçı ilə əlaqə yaratmaq imkanı maraqlandırır. Kitabxanalarda distant xidmətin müxtəlif forma və növləri həyata keçirilir ki, bunların böyük əksəriyyətini son zamanlar daha sürətlə inkişaf etməkdə olan elektron kitabxana xidmətləri təşkil edir. Kitabxanalarda mövcud axtarış servislərindən istifadə daha müsbət nəticə verir. Belə ki, fondakı sənədlər bazasında axtarış imkanlarını daha da genişləndirir. Bir sıra kitabxanalarda isə sənədlərin rəqəmsal massivindən tammətənlil axtarış üçün xidmət də mövcuddur.

Kitabxanalarda məsafədən xidmətin aktullaşması ilə əlaqədar kitabxanaşünaslıqda “virtual arayış”, “virtual sorğu xidməti”, “virtual kütləvi tədbir” və s. kimi yeni terminlər yaranmışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, tədris prosesinin hansı texnologiya ilə reallaşmasına baxmayaraq, kitabxanalar təhsilin əsas və aparıcı laboratoriyası olaraq qalmaqdadır. Çünki informasiyanın əsas həcmi məhz burada cəmlənir və keysin formalaşması, elmi-metodiki proqram komplekslərinin yaradılması kitabxanasız qeyri-mümkündür. Müasir dövrdə tələbələrə müstəqil iş və distant təhsilin dərinəndən mənimsəmələri üçün daha çox vaxtın ayrılması kitabxanaların əhəmiyyətinin atmasını şərtləndirir. Bunun üçün kitabxanalar:

- elektron kitabxanaların təşkilində yaxından iştirak etməli;
- distant təhsilin informasiya təminatını həyata keçirməli;

– internetə çıxışı olmalı, nəşrləri rəqəmsallaşdırmalı, ədəbiyyatı elektron daşıyıcılara köçürməli;

– personalda “açıq kitabxana” fəlsəfəsini formalaşdırmalıdır.

Distant təhsilin kitabxanalarda müvəffəqiyyətlə yayılması üçün əsas aşğıdakı məsələlərin həlli vacibdir (7. s. 20):

– kitabxana-informasiya proseslərinin kompüterləşdirilməsi, sənədlərin göndərilməsində yeni texnologiyaların tətbiqi;

– elektron oxu zallarının təşkili, oxucular üçün internetə çıxışı olan elektron işçi yerlərinin olması;

– şəxsi məlumat bazasının yaradılması;

– tələbə və müəllimlərin informasiya mədəniyyətini formalaşdırmaqlı;

– fondun ənənəvi və qeyri-ənənəvi kompleksləşdirilməsini genişləndirməli.

Nəticə. Azərbaycan DT sistemində keçmək üçün ali təhsil müəssisələrinin maddi-texniki bazası bu formaya uyğunlaşdırılmalı, distant təhsilin informasiya təminatı yaradılmalıdır. Bu isə ilk addım kimi istənilən ixtisasın tədrisində aid elektron resursların yaradılması, öyrəniləcək fənlərə uyğun elektron baza qurulması deməkdir. Distant təhsil formasının informasiya təminatı üçün bütün kitabxanalar müasir elektron formaya keçməli, yeni elektron kitabxanalar, korporativ kitabxana sistemləri yaradılmalıdır. Respublikamızda bu sahədə yetərinə mütəxəssis kadrların olmaması, maliyyə çətinlikləri və internet sahəsində olan problemlər DT sisteminin formalaşmasına mane olan səbəblər sırasındadır.

İstifadə olunmuş ədəbiyyatın siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikasının Təhsil haqqında Qanunu. Bakı: Hüquq ədəbiyyatı, – 2010, – s. 80
2. Azərbaycan Respublikasında Fasiləsiz Pedaqoji Təhsil və Müəllim Hazırlığının Konsepsiya və Strategiyası // Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik toplusu, – 2007, – №6, 30 iyun
3. Hüseynova, A.S. Müasir şəraitdə fasiləsiz təhsilin əhəmiyyəti və vəzifələri // BDU-nun 90-illik yubileyinə həsr olunmuş beynəlxalq elmi seminarın materialları. Bakı Universitetinin Xəbərləri: Humanitar elmlər seriyası, – Bakı: BUN. – 2009, – s. 487-488
4. Hüseynova, A.S. Fasiləsiz təhsil sisteminin tərkib hissəsi olan distant təhsilin təşkilində elektron kitabxanaların iştirakı // Bakı Universitetinin Xəbərləri: Humanitar elmlər seriyası, – Bakı: BUN. – 2008. № 3, – s. 243-248
5. İsmayılov, X.İ. Kitabxana işçilərinin fasiləsiz təhsilə cəlb edilməsinin bəzi məsələləri // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal, – Bakı: – 2006. № 1, – s. 37-40
6. Rzayev, S.M. Şəxsi təhsil mütaliəsi və kitabxanalarda onun təşkili / S.Rzayev, A. Əhmədova // Kitabxanaşünaslıq və informasiya: Elmi-nəzəri və praktiki jurnal, – Bakı: – 2011. № 2, – s. 23-27
7. Бобров, Л.К. Принципы и методы информационно-библиотечного обеспечения учебного процесса в системе дистанционного образования / Л.К.Бобров, И.П.Медянкина, Я.Л.Щрайберг-Москва: ГПНТБ России, – 2015. – 124 с.

8. Горшков, М.К., Ключарев Г.А. Непрерывное образование в контексте модернизации/ М.К.Горшков, Г.А.Ключарев. – М.: ИС РАН, ФГНУ ЦСИ, – 2011.– 232 с.
9. Добролежа, Е.В. Система непрерывного образования в течение всей жизни // Успехи современного естествознания, – 2008. – № 9, – с. 51-52
10. Федоров, В.Н. Электронная библиотека и дистанционное образование // Современные наукоемкие технологии, – 2010. – № 10, – с. 188-191

A.Aliyeva

The role of libraries in the process of continuing education

Summary: The attention of researches to continuous education is sharply increased because of growing impact of continuous education on the development of economy, society, and individuals. The article discusses various approaches to the concepts in the field of lifelong education: additional professional education, lifelong education, distance education during a pandemic, etc.

Key words: library and information environment, continuing education, additional education, forms of education, distance education

A.Алиева

Роль библиотек в процессе непрерывного образования

Резюме: В условиях возрастающего значения непрерывного образования в развитии экономики, общества и отдельного человека резко увеличивается внимание исследователей к данной сфере. В статье рассматриваются различные подходы к понятиям в сфере непрерывного образования: дополнительное профессиональное образование, образование на протяжении всей жизни, дистанционное образование в период пандемии и т.д.

Ключевые слова: библиотечно-информационная среда, непрерывное образование, дополнительное образование, формы обучения, дистанционное образование и т. д.

Рәуф: ped.ü.f.dok., dos. E.Əhmədov